

„Slovenka“

    Glasilo slovenskega ženstva.

Izhaja v Trstu kakor priloga „Edinosti“ vsako drugo soboto.

Naročnina znaša za vse leto 3 gld.; za naročnike »Edinosti« pa 2 gld.; posamezne številke se dobivajo v Trstu v tobakarni g. Lavrenčiča na trgu della Caserma po 12 kr. — Rokopisi naj se pošiljajo uredništvu »Slovenke«, naročnina pa upravništvu »Edinosti«, ul. Molino piccolo št. 3.

Vsebina 10. zvezka:

Mokriška: Vrtec — pesem. — Kristina: Strast — pesem. — »Z«: Telegrafistka. — Zorana: Dvojna poroka — pesem. — Češki spisal S. Čech: Signorina Gioventù. — Danica: Moderna žena in gospodinjstvo. Mária II.: Kako nesrečna sva midva... — pesem. — Podlesnikov: Spomini. — Književnost in umenost. — Razno. — Doma.

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Zvezek 10.

V Trstu, 20. maja 1899.

Letnik III.

Vrtec.

V vrtecu sem si gojila
nežen pomladanji cvet;
pa čez noč je vihra vstala —
zjutraj snegom bil odet.

Da-si urno sneg stopi se,
solнца ko posije trak:
vendar cvet do tal je sklonjen,
več ne more vspeti v zrak.

Vrtec mi srcé je v prsih,
klil ljubavi v njem je cvet;
svetna zloba ga potrla —
kdo, oj kdo ga dvigne spet!

Mokriška.

Strast.

V razdvojeni, trpeči duši
neukročena strast se je zbudila —
ah, maščevanje, trup tvoj sladki
jaz v polnih bi požirkih pila!

A trudna sem sklonila glavo,
po bledih licih solze so privrele ...
čisteje po duševnem boju
srca so strune zopet zazvenele. —

Kristina.

Telegrafistka.

P i š e „Z“.

(Dalje)

iza je sama sedela doma. Bila je svobodna. Njeni domači so odšli na sprehod, ona ni hotela ž njimi.

In ko so odšli, ko je sama ostala v stanovanju, šla je v malo sprejemnico in legla ondi na divan. Hotela je enkrat misliti.

— Treba napraviti račun in proračun v duši — pošepetala je s trpkim nasmehom na ustnah.

In mislila je.

Zakaj sem, zakaj, kako živim, kaj bode iz mene?

Bila so pač težka vprašanja.

Mislila je in delala logične in nelogične zaključke.

Zakaj sem?

Ne vem sicer, ali ker sem tu, imam pač pravico do življenja in ker živim, imam še drugih pravic . . .

Zakaj, kako? . . .

Kak bode končni rezultat?

Ne vem, ne vem!

Kaj mislim, kaj želim, kaj upam?

Skoro bolje, da ne vem!

Toda ne, biti moram na čistem. Zagledala se je v zaokrožene arabeske na stropu in mislila dolgo in globoko.

Nejasni spomini so ji vstajali v duši. Ona jim je sledila in zdelo se ji je, da imajo neko tajno vez med seboj.

Sami upi, goreči, mamljivi, drzni . . .

In za njimi prevare, boleče, bridke, a tako tajne — da si jih ni priznala niti sama sebi.

O sreči je sanjarila dan na dan in o gorki, nežni ljubezni.

A kje je sreča, kje ljubezen!?

V sobi je bilo tiho in ona je slišala svoje težke, globoke vzdihne, kako so se širili po sobi in zamirali med težkimi zavesami oken.

Temnilo se je in s temo je rasla bolečina v njej.

In spomnila se je svoje prve zaljubljenosti pred šestimi, sedmimi leti.

Njen brat se je tedaj seznanil z Viljkom. Bila sta oba še dijaka. Viljko je bil črn, zagorele kože, kodrastih las, iskrih oči.

Ona je tedaj počela sanjariti o možki lepoti.

Viljko je imel nekaj cigansko-drznega v obrazu in ona je bila tedaj celih 14 dni zaljubljena vanj. Seveda platonično.

Nasmehnila se je.

O tedaj je bilo krasno! Cele romane je sanjala v mislih. Vsa poglavja, scene, pogovore, prepire, tja do konca, ki je bil vedno enak: poljubi, poljubi...

Zagrebla je glavo v mehke blazine divana. Svoja vroča usta je pritiskala v mehek baržun.

Poljubljati, brezkraino, brez pameti!

Vse v njej je kričalo po ljubezni.

Zakaj so drugi srečni in zakaj ona ne!?

Nima-li srca, duše?!

In Milka, ta Milka!

Sovražila jo je. O, z veseljem bi ji bila zakričala v obraz: »Ti, . . . ti . . .! Sovražim te, sovražim!«

Zakaj bi bil človek plemenit, čemu?!

Nič, nič!

Egoizem, ta edini dovede do skrajne individualne sreče!

Česar nimam, si pa vzamem!

Ah, Viljko! Kako je nosil ono svojo ženo na rokah in kako jo je poljubljal!

Ni li to neumnost? Zakaj ni ona na onem mestu? Čutila bi stokrat, ne, tisočkrat več!

Vrgla se je z divana na tla in na obrazu leže jokala obupen plač nesrečnih duš.

Bila je religiozna in stroga v svojih načelih, a vse je izginilo v tej neizmernej boli, v tej želji po sreči in ljubezni, v katero se je koncentriralo vse njeno bitje.

O samo jedno uro polno, pijano čustev, za katerimi ji je mrlo srce.

In v svoji duši je zavidala enodnevnim mušicam, ki zjutraj izlete venkaj v dan in rajajo nad rastlinjem v mehkem, solnčnem zraku in umirajo, ko prvi mrak poljublja zemljo. In zavidala je vse, ves svet in vse stvarstvo, vse je bilo srečno.

V sobi se je zgoščal mrak in mraz je vstajal v praznem stanovanju.

V kotih so se lovile negotove sence in vse se je večalo v medlem somraku. Nekaj reflektov dnevnega svita je padalo sem od okna v sobo in obviselo na svitli gladini velikega ogledala na nasprotni steni. In zrcalo je zbiralo in odbijalo te sence in ta mrak, da je bilo videti, da je vse tuje in sanjavo.

Ona je jokala tiho in udano sè slabo resignacijo v vzdihih.

Bila je tako trudna!

Zunaj se je začul zvonec in koj na to stopinje na hodniku.

Ona se ni zmenila.

Sedaj je nekdo potrkal in vstopil.

— O, kaj ni nikogar?! —

Ona se je zdrgnila. Poznala je ta glas in bilo jo je strah.

Skočila je kvišku in v hipu je stala pred njim.

— Vi, gospod Dignič? —

Glas ji je trepetal.

— Da. Milka me je poslala. Obljubili ste ji, da pridete že pred jedno uro, a še sedaj vas ni. Ona hoče na koncert v zimskem vrtu! —

Nekako v zadregi je bil. Ta negotova, sanjava svitloba, čuden svit njenih oči in njen tresoči se glas, vse ga je motilo. Žarek dneva je padal na njeno glavo in jo obrobiljal z nežno gloriojolo. Bila je tako velika, stasita in tajinstvena.

— Ni nikogar doma? —

— Ne, sama sem.

— Ali pojedete z menoj? —

— Ne vem. Ni mi dobro... Pa bom videla! —

— Pojdite, pojdite! —

— Morda!... Prosim izvolite...

Pahnila je mal prevlečen stol proti njemu in pri tem so se doteknili njeni lasje njegovega obraza. Bili so mehki, vlažni in dehteli so sveže in prijetno.

Tema je naraščala.

— Takoj prižgam luč — je dejala in iskala užigalice.

Bila je vsa zmedena. Iskala jih je ne etageru, med tem ko so bile na mizi.

— Jaz imam užigalice, gospodična.

Ponudil ji je škatljico in nek poseben čut ga je spreletel, ko se je doteknil njeni mrzlih, vitkih prstov.

— Tako! —

Zasvetilo se je in pri gibajočem svitu užigalice se mu je zazdela nenavadna, milejša, mnogo bližja, nego sicer.

Ona je stopila na stol in prižgala veliko visečo svetilko, ki je bila zastrta z rudečim senčilom.

In ko je zopet stopila na tla, zapazil je njen objokan obraz, od solz mokre oči in razmršene lase.

Nekaj neizrekljivega se mu je pojavilo v duši.

— Kaj vam je, Liza? —

— Ah, nič! —

Obrnila se je k njemu in njene oči so se vjele z njegovimi.

Utihnila sta in zmedeno pogledala vsak na drugo stran.

Njo so pekla ustna.

Ah, poljubljati, poljubljati, brezumno, brez pameti!

Rudeči odsvit svetiljke je trepetal nad njima in ju zavijal v svojo božajočo rdečkasto svetlobo.

Pogledal jo je še enkrat.

— Liza! —

Ozrla se je vanj in videla je njegova usta, ki so bila mehka in rdeča in videla je ves njegov obraz cigansko-drzni, vroči.

In vse je zginilo krog nje, samo ona usta je videla, katerih je bila lačna in oni obraz

Njemu je šumelo v glavi. Čutil je, kako mu kri šumeče sili v glavo. Pozabil je vse. Še enkrat je poslušal se opogumiti.

— Ali pojedete z nami na koncert, gospodična? —

In v tem, ko je to govoril mehanično, brez naglasa so se jima bližali obrazi in ustna so se jima objela v strasten brezkončen poljub.

Tako še ni poljubljal nikdar in nobena usta niso še tako gorela na njegovih.

Poljubovala sta se ludo, brez pameti . . .

— Ti . . . , ti . . . , ti . . . ! —

Ah, kako mu je kričala ta »ti!«

In njemu se je duša palila pod temi kriki.

Zunaj je pozvonilo.

Spustila sta se. Ustna so se odtrgala od ust en v očeh pa jima je gorel dalje oni nenasitljivi, vroči žar.

Bila je Milka.

— Moj Bog, saj sem vedela, ta Viljko! —

— Gotovo si bil še prej v kavarni ti nepoboljšljivec! Sedaj gotovo zamudimo. Liza, teci, teci, jaz se tako veselim! In čepico vzemi, veš! Jaz imam tudi čepico, jako je mrzaj! —

In šli so na koncert v zimskem vrtu . . .

(Dalje prih).

Dvojna poroka.

Nad zemljo plul je vesne dih,
v grmovju slavec snival tih,
ko na razpotjn za vasjo
ji zadnjič segel je v roko

»Ne jokaj diekle! Jaz ti zvest
ostal bom v hrpu tujih mest, —
dokler ne vrnem se na dom,
tí slednji teden pisal bom!«

Ihteč odšla je spet domov
čakaje željno list njegov,
in res, ko teden je minil,
je pismonoša se glasil.

Za prvim listom dva, trije,
so tolažili ji sreč;
že krajšal zopet se je dan
in hlad je legel prek poljan.

A zdaj že dolgo lista ni
dekle pa vedno bolj bleđi, —
ah, kratek bil je zadnji list,
mu mar je vgasnil plamen čist?

In željno bleđo dekle zré,
ko pismonoša mimo spé;
sočutno mati gleda njo
pa skrbno maje si glavó:

»Oh, vmiri se mi, otrok moj,
dobrotni Bog, kaj bo s taboj? —
On vreden tvojih ni solzá,
če je nezvest in brez srcá!«

»O mati, mati, vse zaman,
zabití ni moči mi nanj,
tu v prsih peče in skelí
in v glavi čudno mí šumi!«

Odplul spet lastavic je roj,
odnesel leto sé saboj;
tam v beli hiši sred vasi
na odru pa mrlič leží. —

Še vedno lep je v svitu sveč
obrazek nekđaj svež, rudeč, —
krog nežnih senec venec bel
ji temne je lase objel.

Krog odra kakor zbor družic
okroža mnogo je cvetic,
k molitvi sklenjene roke
pa mirte šopek ji drže. —

Kraj odra mati se solzí,
kjer jí jedina spava hči,
od sten odmeva tožen jok,
zaman — mrtev je njen otrok.

Po smrti list došel je bil,
ki v kratkih črkah se glasil:
Da naj ne čaka nanj nikar —
ker z drugo stopa pred oltar!

Kaj mar je to, nezvesti mož,
sedaj dekletu sredi rož? —
Saj pričá usten nasmehljaj:
»Jaz tudi sem nevesta zdaj!...«

Zorana.

Signorina Gioventù.

Češki spisal S. Čech; preložil B.

(Konec.)

nemem strahu je gledal pisar nekaj časa krasno prikazen. Konečno jo je nehoté oговорil: «Kedo si, lepa devojka?»

«Ah, kaj me ne poznaš?» mu je odgovorila sè srebrnim glaskom ter snela roznato krinko. Dolenja polovica obraza, dasi tudi prekrasna, se je mahoma skrila pred lepoto jasnega čela, od katerega je visel žareč biser v podobi kaplje, ter pred bleskom velikih oči, skozi kojih sanjavo noč so švigale iskricice otroške veselosti. Pisarju se je zdelo, da je že nekje videl to ljubeznjivo, smehljajoče se obličje, ako ne v resnici, pa vsaj v sanjah... Molčé, z gorečim očesom je zrl nanjo.

«Ah, kaj me še ne poznaš?» je nadaljevala ona. «Saj sem bila družica tvojih prvih let. V pomalani zibelki sem te zibala ter ti pela pesemce, da si zaspal, a v pravljici sem ti kazala mesec v oknu, po katerem si stezal okroglo ročico... Toda to si že pozabil. Ali povej, kje si bil potem? Kje si tičal, ko sem jaz trgala jegličice v zelenem gaju, klicala kukavico, poslušala šumenje potoka ter gledala za škrjanci v visoko modrino? Kaj si delal, ko sem te jaz pričakovala za vasjo, tam v klancu pod divjimi rožami? Kje si prebil svoja deška leta?»

«Sedel sem po osem ur na dan v zaduhli sobi, pred obrabljeno knjižico, štel sem gube na obličju starega učitelja ter se bal njegove šibe», odgovoril je pisar vzdihnivši.

«Ali nekega dne so te posadili na voz, dali so ti pogačo in križec na pot ter te odveli v veliko mesto. Jaz sem te spremljala. Sedela sva skupaj notri v temnem kotu voza, pod luknjasto plahto ter se ozirala po zvezdicah, ki so gledale k nama čez pleča brhkega voznika. Pa kam si se zgubil v onem množtvu hiš? Iskala sem te po ulicah, kjer so se sprehajale pisane množice v razgovoru in smehu, čakala sem te za mestom na pisanih vrtovih, pod košatim drevjem, stala sem pri neki reki oprta na veslo, nadejaje se, da sedeš z mano v lahni čoln pod raztegnjeno plahto, ter da poletiva daleč, daleč po lesketajoči se površini, med cvetočimi bregovi. Toda tebe ni bilo. Pozneje sem hodila po veselih društvih, po bučnih plesih, jahala sem na konju čez planine — toda o tebi ni bilo ni duha ni sluha. Kje si prebil svoja mladeniška leta?»

«Sedel sem v zaduhli sobani, pred obrabljeno knjigo, štel sem gube na obličju starega profesorja ter se bal njegovega kataloga. Prosti čas sem izpolnjeval s poučevanjem».

«Pa sedaj?»

«Sedim v zaduhli pisarni, pišem od ranega jutra do večera ter hodim včasih na eksekucije», odgovoril je pisar ter povetil glavò.

«Kaj pa kaniš delati za naprej?» vprašala je deklica, upirajoč nanj svoje čarobne oči.

Pisar jo je gledal nekaj časa s hrepenječim pogledom i naglo je pokleknil pred njo na kolena, odprl roke ter zaklical z močnim, strastnim glasom: «Tebe ljubiti!»

Po bliskovo se je odprla pisana pahljača v dekličini roki ter mu zastrla za trenotek njeno prekrasno obličje. Na tej pahljači se je videla slika prelepe poletne krajine, tako dobro napravljena, da je bila popolnoma podobna resnici, le da jo je še nadkriljevala po ljubkosti svojih oblik ter po nežnosti in krasoti svojih barv. Rastresene skupine gozdnih dreves so se tako plastično videle iz slike, da se ti je zdelo, da čuješ tiho šumenje njihovih vrhov in vidiš trepetanje drobnih peres; pri njih vznožju se je lesketala rosa po gosti travi in po odprtih, zlatih čašicah jegličev; čez gladke in pisane kamenčke je skakal potok po dolini; jutranje megle so se vesile po jelkah in brezah ter oviravale boke čudnovatih skal, in v rožnati, gubeči se daljini se je polagoma dvigal nad obzorje žareči obroč solca. Kakor zamaknjen je zrl pisar v to krasno pokrajino; zdelo se mu je, da dela obrobek iz biserne matice na pahljači fantastično ograjo do nje, in da steza ljubezniva deklica z rožnato krinko ven iz slike milostne roke k njemu, on pa da vstopa gori ter pada, pada v neizrečeni radosti v njeno naročje, v senci teh dreves, pri vonju teh cvetov, v žarkih vzhajajočega solca...

Cvak! Na plečih je začutil lahek udarec. Znašel se je zopet vé vilenici, in pred njim je stala deklica ter ga tolkla po plečih z razprto pahljačo. Govorila je smejoča se: «Mene ljubiti? Ah, to je prepozno, pisar moj! Saj nisi več za brhkega ljubovnika. Nisi več lep: tvoji udje so zgubili prožnost, duša svežest, glas krepek zvok, tvoje oči so kalne in lasje se ti rédčijo. Saj nisi več za ljubovanje, pisar moj! In glej! jaz, mladost tvoja, tudi nisem več krasna resnica; jaz sem le težek sen, le misel človeka, ki se je spomnil v pusti noči svoje zgubljene mladosti ter mi obesil to solzo na čelo in okrog udov zlate pene svoje povečane domišljije: jaz sem samo maska. Poglej to beneško pahljačo, te oči v južnem blesku — signorina Gioventù, gospod, signorina Gioventù, Addio!»

Poklonila se mu je šaljivo ter izginila poskočivši, kakor srna, med pisano množico mask.

Kakor blazen planil je pisar za njo. Eden sam glas mu je pretresal dušo: Moram jo imeti. Brez nje mi ni mogoče živeti.

Kakor besen je begal po pisanem vrtincu. Maske so se umikale okrog njega. Toda zaman je iskal z razpaljenim očesom med njimi signorino Gioventù. Debele kaplje potu so mu stopile na čelo.

Segel je v nedra; prelepa mošnjica se je zalesketala v njegovi roki. Odprl jo je ter vzela iz nje prgišče bankovcev. »Vzemite vse!« klical je okoli. »Samo vrnilo mi jo, vrnite mi signorino Gioventù!«

Zaničljiv smeh se je razlegal po dvorani. »Ste-li čuli norca«, klicali so, »za denar hoče kupiti gospodično Mladost!«

Besnost se je polastila pisarja. Segel je za pas, kjer je visel v bliščeči nožnici velikanski meč. Kakor bi trenil, ga je izdril ter zamahnil ž njim nad rojem porogljivo, škodoželjno se režečih mask.

Nov bučnejši smeh je stresel dvorano. Tisoč prstov se je stegnilo k meču. Nehoté je pogledal pisar kvišku, in tu se mu je zabliskal nasproti sè svitile plošče stegnjenega meča pozlačeni, vidni napis: »Abraham Taiteles, blazniška ulica št. 33«. Meč mu je padel iz roke; zažvenketal je na marmornatih tleh. Uničeni pisar si je zakril obličje z rokami.

Ko je po dolgem času zopet vzdignil oči, je zagledal — kaka radost! — sladko signorino, sedečo na marmornati stopnici. Z odprtimi rokami je hitel k njej. Toda visoka, suha postava, odeta v črno jednostavno haljo, s pergamentovim nagubanim obličjem, z ogromno sivo lasuljo, mu je zastopila pot.

«Kedo si?» je zagrmel nad njo.

«Varuh sem te krasne deklice«, mu je odgovorila pergamentova krinka s hripavim glasom. «Ime mi je Razum. Pozivljam te, predrznež, v imenu nravnih in prirodnih zakonov, vduši v sebi to neblago strast, odstopi od svojega bedastega počenjanja. Vrni se k svojemu poklicu, delaj, uživaj zmerno darove življenja in srečen bodeš v zavesti svoje koristnosti za človeško družbo. Na veke te ločujem od te krasne deklice. Le čez moje mrtvo telo jo dobiš!«

«Poberi sè, črno strašilo!« vskliknil je pisar, ter povalivši masko na tla skočil k signorini Gioventù ter jo siloma stisnil v naročje. Ko je začutil v svojih rokah to lepo, mladostno telesce in živo utripanje njenega srčeca na svojih prsih, je mahoma prešinila mladost in radost celo njegovo bitje. Oči so mu zaiskrile, rudečica mu je zasvetela na licu, mišice mu je napela čvrsta moč. V burnem plesu zavrtel se je ž njo po dvorani. Maske so se stopile v velikanski, pisan krog. In v tem krogu je letel on ž njo, ne dotikajoč se tal z nogami, okoli godca, izsušenega kakor smrt, z golim sklonjenim

čelom kakor mrtvaška lobanja, ki je na sredi stoječ, z dolgim lokom po bliskovo jezdil po strunah gosli.

Burnejša je postajala godba, hitrejši ples; postave mask okrog so se topile v čaroben, pisan pas, godec je vedno bolj fantastično gibal dolgo, tanko ramo ter pri tem vedno silneje kimal z brezglasno lobanjo. V opojnosti razkošja je sklonil pisar glavo, in njegova usta so zagorela na svežih, krasnih ustecah signorine Gioventù....

Ob tem času je stal póstaren gospod z jovijalnim obličjem nad jedno posteljo v bolnici ter pazljivo zrl, vzevši počasi ščipec iz tobačnice, v razpaljen obraz bolnega pisarja. Čez nekaj časa dejal je tolsti postrežnici: «Težko, da bi ostal do jutra».

Tedaj so zatrepetale ustnice umirajočega, celo njegovo telo se je zatreslo od mrzlice, in iz težko sopečih prsi se je izvil globok vzdihljaj: «Addio, addio, signorina Gioventù!»

Kako nesrečna midva sva...

Kako nesrečna midva sva
moj ljubček in pa jaz...
Srce odtrgal od srca
usode je ukaz.

Ljudje med naju deli so
gore, ravni, vode,
a če ne vidi ga oko,
občuti ga srce.

Marica II.

Moderna žena in gospodinjstvo.

Spisala Danica.

Dandanes, ko se vse bori in poganja z večjim ali manjšim uspehom za svoje pravice, ne smemo se čuditi, če so se postavile tudi žene v vrste borilcev, da si pridobijo svoje uže davno izgubljeno, skoro uže pozabljeno pravo. In istinito, bojujejo se s priznanimi uspehi. Marsikateri predsodek, marsikatero človeško dostojanstvo zasmehajoče naziranje je moralo pasti pod svitlim ženskim orožjem, pogrezniti se je moralo v hladni grob, iz kojega mu ne bode nikdar več vstajenja.

Tudi ženska si je izvolila pot slobode, in nobena reakcija je ne spravi več sè solnčne višine nazaj v soparno, dušljivo atmosfero duševnega in telesnega suženjstva.

A glej! kedo je najhujši, najzagrizenejši nasprotnik temu veselemu, živahnemu gibanju? Ali niso to baš ženske same, tesnosrčne ženske, omejenega obzorja, ki se zgražajo nad «nečuvenimi» koraki svojih svitlejših sester! Da, ženske same se ustavljajo uporno vsakemu naprednemu činu, one same se ustavljajo trdovratno svoji osloboji. Te smešne nazadnjačice, ki spadajo prav za prav v kako antikvitetno zbirko se štejejo večinoma v kategorijo tistih pretirano pridnih gospodinj, ki gledajo zaničljivo na vsako drugo žensko, ki si ne išče svoje sreče ob žehntnici ali pred ognjiščem in ki pomilujejo vsakega moža, kojemu ni bila dana redka sreča zvezati se za to posvetno življenje s tako uzornim bitjem, kakor so one same. Čuditi se je le, kako se morejo ti ubogi, zaslepijeni možje čutiti celo srečni v takem zakonu, da, morda srečnejši, nego oni izvoljenci, kojim je mila osoda podelila tako uzorno gospodinjjo — pepeluško.

Kaj pa, če se drznemo pogledati nekoliko globlje v čudoviti mehanizem take izborne hiše? Bojim se, da bodo precej poparjeni tisti, ki so pričakovali zgolj nebeškega miru in angeljske sreče med temi svetimi zidovi. Seveda, gospodinja — pepeluška dela noč in dan na vse pretege, da omili svojemu zakonskemu drugu domače ognjišče. Od samega večnega snaženja, pometanja in pospravljanja ne pride do miru pa ga tudi drugim ne da, ki so prisiljeni živeti z njo. Da se pa to skrbno negovano, s toliko muko in požrtvovalnostjo urejeno stanovanje ne bi spravilo v nepotreben nered — le pomislite, če bi baš v takem trenutku prišel poset! — se morajo njega prebivalci odreči vsaki udobnosti. Ne smejo drugje sedeti, ko na odkazanem jim stoličku, ne smejo se stegniti na divan, če se jim poljubi — saj ta je rezerviran samo za posete — skratka ne smejo storiti nič, kar bi zamoglo škoditi lepo urejenemu aranžmanu. In tako se godi, da se nehvaležni soprog, kojemu bi bila vendar sveta dolžnost počutiti se prav srečnega ob strani tako skrbne gospodinje, odteguje vedno bolj in bolj domačemu krogu, kjer se ne smé prosto gibati. Zateka se tedaj rajši v pivnice, v razne klube i. t. d., kjer mu ni predpisano, kam naj sede in kako naj se obrača.

A kar je še najhujše zlo, je to, da zvesta mu zakonska družica zgubi sčasoma vso fascinujočo mičnost v njegovih očeh, če jo vidi vedno le v zaprašeni obleki z metló in brisačo v roki, ali vedno po raznih kuhinjskih ingredijencah neprijetno dišečo ter od ognjišča razgreto. — Kolikokrat je bil to morda edini vzrok možke nezvestobe, ki obrača svojo pozornost rajši na bitje, koje ne dokumentira že zdaleč po duhu svoje bivališče ob kuhinjskih loncih.

Vrla gospodinja je tedaj sama izkopala grob zakonski sreči sè svojo pretirano pridnostjo.

Da, to so tiste gospodinje po starem kopitu, ki so pač ugodile za časa roparskih vitezov, ki pa več ne morejo ustrezati zahtevam prosvetljenega stoletja. Danes zahtevajo i možje, — vsaj pametni možje — več od svoje soproge, nego opravilo onih del, za koje imamo posle v hiši.

Zato naj pa obrača gospodinja rajši svojo pozornost na svojo deco, ki je prav v tistih «uzornih» hišah često prav zanemarjena in zapuščena. Gospodinja ima posla v kuhinji, vmesiti mora baš štruklje, ali likati mora perilo, ona se tedaj ne utegne pečati z otroci. Naj se igrajo rajši s sosedomi i. t. d. Kako smešno je n. pr., ne smešno ni, ali žalostno je — ako nabavlja mati svojim malim otročajem, ki hodijo še v elementarno šolo tako zvanega instruktorja, ki ima nalogo repetirati z otroci šolske predmete. Torej niti tega ne zmorejo te «izvrstne» gospodinje, da bi ponavljale tisti ubogi abc in tiste male računčke, kar jih uči elementarna šola! Ali ne bi bilo veliko bolj umestno, da prevzamejo matere same domači pouk svojih otrok, prepuščajoč poslom tista «važna» hišna opravila, za koje ni treba družega, nego dveh rok. Mislim pa tudi, da bi na otroke vsekako bolje uplivala beseda omikane in duševno oblažene matere, nego pa dvoumljivi pouk nezrelega pobiča, ki je še sam jako potreben vzgoje. In če bi bile matere zmožne podpirati tudi nadalje svoje otroke pri njihovih gimnazijskih studijah, ali bi bil to morda kak kvar? Gotovo ne, menim da bi le pridobila oba dva dela. Pa da me ne bi krivo razumele cenjene moje čitateljice. Ne, učiteljica ne bodi mati svojim otrokom, ali podpira naj jih pri učenju z razgovorom in razlaganjem. In tega naj bi bila zmožna vsaka omikana žena. Vsaj bi morala razumeti do pičice predmete srednjih šol, izvzemši le latinščino in grščino. Sicer pa, kar se tiče grščine je in ostane nerazumljivo, zakaj se še ne iztrebi iz učnih črtežev srednjih šol ta monument zastarele, pedantične učenosti, ko vendar nikomur nič ne koristi. Jaz vsaj mislim, da imamo veliko preveč drugih, za življenje bolj pomenljivih predmetov, da bi se dalo le v količkaj opravičiti učenje stare grščine, ki gre le s tako hudim naporom v glavo, tako neprimerno lahko pa ven, ne zapustivši za seboj niti najmanjšega blagodejnega učinka.

Pa o tem nisem mislila govoriti; to omenjam samo tako mimogredé. Obráčati hočem svojo pozornost danes izključno le gospodinjstvu.

Gospodinjstvo, kakor je dandanes vrejeno, tudi najmanjše, najskromnejše, absorbira do cela delo vsaj jedne, po navadi pa dveh

in še več oseb. Vsaka, še tako majhna obitelj mora imeti svojo lastno kuhinjo, to se pravi, svoje lastno ognjišče in lastno kuharico.

Koliko rok razceplja na ta način svoje delo na malo hasnovit način, koliko ognja plapola brez istinite potrebe! Kaka ogromna potrata na narodnem premoženju!

Mislím si namreč tako: čemu naj gori na desetih ognjiščih, kjer bi zadostovalo jedno? Čemu treba deset kuharic z isto tolikimi pomagalkami, kjer bi zadostovala jedna sama z jedno k večjemu dvema pomagalkama?

Praktične Američanke so uvidele to že zdavnaj. Spojile so se zato v društva, po več obitelji skupaj v skupno kuhinjo, ali pa obdujejo v jedilnicah (Speisehäuser). Nimajo tedaj družih skrbi, nego vplačati primerni prispevek v kuhinjsko blagajno. Za to so pa proste vseh kuhinjskih nadlog ter se smejo sprehajati, med tem, ko se pariyo gospodinje po starem kroju vsaka za-se v svojem najsvetejšem, v svoji kuhinji.

No, pri nas se bo seveda oporekalo takemu počenjaju: to bi bilo vse premalo gospodinjstvo, »zu wenig hausfraulich«. Saj glavna naloga gospodinje je le ta, da se muči, če že s haskom ali brez njega, to ne pride v poštev. Vse, kar ji prinaša olajšav, smatrajo prekorektne naše dame kot premalo gospodinjstvo. Pa kaj bi rekli še-le možje, če bi morali jesti jedila, ki se niso kuhala na domačem ognjišču! Saj res da, to bi bila skoro pozabila; mej svete dolžnosti zakonskih mož spada i to, da jim mora vedno ono najbolj dišati, kar so njihove zakonske družice zmesile in scvrle, naj bo že tako, ali tako. Nerazumljivo je le, zakaj zbežijo taki srečneži tako radi v gostilno, kjer večerjajo v družbi enakih izvoljencev usode, ko bi vendar lahko užili ambrozijo domače mize.

Pa pustimo zdaj moški svet, saj bi se sčasoma gotovo privadil skupni kuhi, kakor se je moral privaditi kuhi pod lastnim krovom. Glavnih ovir za izvedljivost takega projekta nam je iskati veliko bolj pri gospodinjah samih. Kajti tesnosrčne te dušice bi se gotovo kmalo pokregale do pokregale do dobrega ter razdrle s tem skupno kuhinjo. Gotovo bi zahtevala ta ali ona močnik, kadar bi bil baš na dnevnem redu rižoto, ali bi pa dal povod prepiru in nejevolji še kak manj umesten ugovor.

Taki malenkostni duhovi seveda niso za skupna podjetja. Vendar pa smemo za trdno pričakovati, da se iznebijo tudi gospodinje sčasoma svoje smešne tesnosrčnosti, da sčasoma uvidijo, da niso one same nezmotljive.

Tedaj prosim cenjene svoje čitateljice, da mi blagovolé slediti potrpežljivo še do konca te razprave. Morda se le prikupi tej ali oni manj «uzorni» gospodinjji moj nasvet.

Saj so dale naše stare matere napraviti v hiši i vso obleko, vse perilo. Prejo so spredle gospodinje same, a platno se je stkalo doma. Da, celo pohištvo je bilo večinoma izdelano doma, pod nadzorstvom gospodarjevih oči. Takrat bi bila ogorčena gotovo vsaka gospodinja, ako bi bil kedo zahteval, naj si kupi obleko kar gotovo v prodajalni. Ali se pa zgražamo morda mi nad tem? Gotovo ne. Dandanes bi le vsakdo miloval ubožico, ki bi bila toli naivna, da bi si hotela napresti sama doma svojo balo.

Drugi časi drugi običaji.

Tudi izključenje kuhinje iz domačega reda je le še vprašanje časa. Svet bode le uvideval, da domača sreča ni odvisna od kuhinje, da se pa v gospodinjstvu mnogo prihrani, ako ni treba potrošiti toliko za kurjavo in lastno kuharico.

Najprimerneje bi bilo tedaj, ako bi se združilo kakih 5 — 10 družin, ki približno jednako živè, da si snujejo skupno jedilnico. Jedna v tej stroki najbolj izurjena gospodinja prevzame vodstvo kuhinje. Najeta izučena kuharica s pomočjo jedne ali dveh dekel opravlja kuho in vsa kuhinjska opravila. Ob določeni uri bi raznašale deklet jedila v menažnih skledah po hišah, ali bi se pa sešle družine k skupnemu obedu. Da zahteva taka kuhinja tudi strogo knjigovodstvo, je pač samo ob sebi umevno.

Ne samo, da se dajo jedila v veliki množini ceneje in bolje prirejati, nego v malih partijah, ne samo, da izginejo iz hiše z odpravo kuhinje razni neprijetni in škodljivi sopari in dišave, ne samo, da se prihrani tolika nepotrebna kurjava po raznih ognjiščih, prihranile bi gospodinje tudi jedno deklo, koje ne bi bilo treba več, ko ne bi bilo več zamudnega kuhanja in popravljanja kuhinjske posode. Koliko družin, ki so primorane zdaj hraniti deklo, bi izhajale potem lahko s postrežnico.

Posebno ugodila bi pa taka naprava ženam, ki so primorane prispevati z lastnim delom k skupnemu budgetu. Koliko preglavice dela sedaj takim, na dve strani vpreženim gospodinjnjam ta grozovita kuhinja, ker je ne morejo po potrebi nadzorovati. Da najemajo hrano iz kake jedilnice, pa ne bi imele druge skrbi, nego sestiti opoldan k pokriti mizi.

Ugoditi bi morala taka naprava tudi materam z malo deco. Dandanes so matere priklenjene doma radi ljubega kosilca, a deca se sprehajajo s pestunjo po šetališčih. Da zajdejo često v družbo, ki

baš ni najugodnejša za moralični razvoj nežnih otročjih dušic, mi morda ni treba posebno povdarjati. Če pa tudi to ne, če je pestunja res na svojem mestu, če izpolnjuje skrbno svoje dolžnosti, kake duševne hrane bode mogla podati izročeni ji deci? In vendar je tako važno, da se že z malim otrokom ravna umno. Prazno blebetanje priproste dekle pa vendar ne more dajati otročičem potrebnega navodila.

Kako ugodno, če gospodinji ni treba ostajati radi kuhe doma, ter se sme sprehajati brezskrbno se svojimi malčki!

Okolščine, ki govorijo jasno za odstranjenje kuhinje iz hiše so tako važne, da se moramo le čuditi, zakaj se ta zastarela institucija še tako dolgo zdržuje.

Dokler je bila žena le dekla moževa, dokler ni imela drugih dolžnosti, nego skrbeti za moževo telesno udobnost in roditi mu naslednikov, tako dolgo je bila ta naprava prav primerna, ker je nabavila ženam primerne posla. Dandanes pa, ko ne zahtevamo od žene samo, da postavlja deco na svet, nego da jih tudi vzgaja, ko ne zahtevamo od žene samo da bodi možu dekla, ampak i tovaršica, prijateljica, s kojo se lahko razgovarja o svojih težnjah in interesih, dandanes pač nima to več nikakega, niti moraličnega, niti kulturonosnega pomena.

Ženski so pa vzrastle svetejše dolžnosti, nego kuhati in prati.*

Spomini.

Spisal Podlesnikov.

Bila sva tako sama z mamico...

V mali podstrešni izbici je bilo pusto in dolgočasno in vendar si nisem nikakor želel ven v prosto naravo — proč od mamice. Najsrečnejši trenutki, ki sem jih preživel v svoji megleni, žalostni mladosti, so bili gotovo oni, ko sem sedel poleg mamice in poslušal njene pripovedke... Ona je vbadala v fino tkanino drobno iglo, jaz pa sem se igral s konjičem, ali pa slonel v njenem naročju

*) Marsikateri slovenski duši se bode zdel ta spis pretiran, ali še kaj hujšega; meni sami je prva polovica spisa ugajala mnogo bolj nego zadnja, toda natisniti sem dala ves članek, ker se Danica res med vsemi sotrudnicami, odlikuje najbolj po svojih naprednih, originalnih idejah, katere pričajo, da ta velec. sotrudnica naša ima prav široke obzorje. (Op. ured.)

in jo poslušal... Moja mamica je bila lepa žena, imela je dolge, črne lase in lepe, črne oči. Čudno pa se mi je zdelo, zakaj ona tako često joče in zakaj me včasih tako strastno poljubuje.

«Rada me ima»; tako sem si mislil in jo božal po licu, po katerem so vrele svetle solze...

In še nekaj ni hotelo v mojo mlado glavico: vsi moji tovariši so imeli lepe, stare, nekateri pa mlade ateje, s katerimi so hodili na sprehod in kateri so jim prinašali tako lepih igrač — jaz pa nisem imel nikogar, ki bi mi prinašal igrače in me vodil na sprehode, kadar bi morala ostati mama doma radi dela.

Nekdaj sem vprašal mamico «zakaj nimam tudi jaz ateja, lepega in dobrega, kakor sosédov Milan?» Tedaj pa me je pritisnila mamica k sebi ter začela jokati tako milo, da sem se spustil tudi jaz v jok. Od tega dne nisem več popraševal po ateju... Začel sem hoditi v šolo. Mama mi je kupila lepo, novo obleko, malo tablico, abecednik ter me peljala v šolo. Prvi dan sem hotel kar zbežati iz šole, ker ni bilo mame pri meni, meni pa je bilo tako dolgčas po nji. Drugi dan pa je bilo že bolje in potem sem jako rad zahajal v šolo, ker mi je mamica rekla, da mora vsak otrok hoditi v šolo, ako se hoče kaj naučiti in potem postati gospod.

Gospod pa bi jaz tako rad postal. Imel bi lepo obleko, konje, kočijo in jedel bi samo bonbončke in torte. Moja mamica pa bi bila vedno pri meni in več bi ji ne bilo treba vbadati dan na dan drobne igle v belo tkanino — tudi jokala ne bi več, saj bi se ji pri meni tako dobro godilo: hodila bi na sprehod, vozila se v kočiji in nosila lepo obleko, kakor Milanova mama... To bi bilo krasno!...

Dobili smo prvič spričevala. S kakim veseljem in ponosom sem stopal iz šole proti domu, da čim preje pokažem mamici izvrstno spričevalo! Tedaj sem že mislil, da sem gospod...

Mama mi je obljubila, da mi kupi, ako dobim dobro spričevalo, medene torte in pomaranč, katere sem tako rad jedel.

Hitel sem, da bi bil prej pri nji. Pot iz šole se mi ni zdela še nikdar tako dolga, kakor oni dan. Ves upehan sem prišel pred vrata podstrešne sobice, v kateri sva stanovala z mamico, toda pred vrati je ležal velik, črn pes, ki me je tako grdo gledal, da sem se prestrašen stisnil v temen kot pri stopnicah in pričakoval, da pride kdo in spodi psa spred vrat. Že sem hotel poklicati mamico, kar zaslišim v sobi tuj glas, nekdo je hodil po sobi hitro gor in dol ter nekaj govoril. Mamica pa je jokala, slišal sem njen jok in bilo mi je hudo, toda v sobo si nisem upal, ker je ležal pes še vedno pred vrati...

«Tako, sedaj, ko se bojiš, si prišel k meni, prej pa ti nisem bila mar, pusti me tudi sedaj v miru in le vzemi jo — radi mene si lahko brez skrbi...»

Bil je mamin glas, mešan s sitnim jokom...

«Pojdi, čemu si sploh prišel... pojdi k nji in pusti me v miru, kakor pustim jaz tebe, dasi bi te lahko nadlegovala — ne radi sebe — temveč radi otroka...» Zopet je plakala in iz sobe ni bilo slišati družega, nego njen jok.

Jaz pa sem se tresel strahu v temnem kotu, pozabil sem na spričevalo in mislil samo na mamico in njen jok, ki mi je rezal mlado dušo...

Mama je še vedno plakala, tuj glas pa je nekaj govoril in pripovedoval... Kar zaslišim cvenk denarja v sobi, nekdo je štel novce...

«Ven, proč», je zavpila mama in trenutek pozneje se je prikazal na pragu mlad gospod z dolgo, črno brado. Gledal je strašno grdo in hitro odšel po stopnicah, črni pes pa za njim...

Jaz pa sem tekkel v sobo. Mama je sedela na stolu pri mizi, na kateri je ležal kup svetlih goldinarjev, ter si podpirala glavo... Še vedno je jokala...

Oklenil sem se je okoli vratu in jo hotel potolažiti: «Mama, ne jokaj, poglej kako lepo spričevalo imam, pojdi in kupi mi torte in pomoranč, saj je tukaj toliko denarja...»

Objela me je in poljubila ter nehala jokati...

* * *

Par dni potem pa sem srečal iz šole gredé na trgu onega gospoda, ki je dal moji mami toliko denarja. — Ni se mi zdel več tako grd, kakor oni dan. Ob njegovi strani pa je stopala mlada gospa...

Jaz pa sem si želel tedaj, da bi bil ta gospod moj atej...

Književnost in umetnost.

Čaša opojnosti. (Konec). — Pa ta »Nedolžnost!« Ideja res ni nova. Že v ljudski šoli se trudijo učitelji, da bi dopovedali svojim paglavcem večno modrost o roži, ki nikdar več ne vzevete, če je zvenela. — Kljub temu je pesnica originalna in preden obrneš list, da bi dalje čital, se gotovo zamisliš.

Temu pesniku pravijo, da je najivnost njegovo pravo polje?
Čitajte, čitajte »Rendez — vous :

Margareta — delavka — mene je strah!

Vse ure tvoje meglene,
vse kletve še neporojene
gneto se ta hip okrog mene
in tišče in duše in me davijo.

Margareta, ljubica, dober večer!

Ljubiva nocoj se, ljubiva!
Kaj mai nama sreča je kriva!
Poglej, kak oblake obliva
ugaslega solnca glorija . . .

Kje je navidezno slamnato suha socijalna snov z globljim umom shvačena in v lepši obleki obdelana? Kdo ne čuti mikanje, da naredi paralelo med našim pesnikom in Ado Negrijevo, paralelo, ki je mlademu Slovencu le na čast?

Krasna oda mladostni brezbriznosti, seveda ne v predpisanih formah ode, je kipečega življenja polni »Hi!« —

V izrazih je Zupančič res pravi mojster.

Pomislite bratci, to šala ni:
na dnu teh očij
tristo hudičkov spi!

To res ni šala; pa tudi ni šala, to tako povedati! Toda — brzdati se moram. Če bi smel citirati, kakor bi rad, bi moral skoraj celo knjigo prepisati. Le mimogrede omenim torej »Brezplodne ure« z onim krasnim narodnim zvršetkom:

O, če bi vedela ti majka moja

»Kes«, »Nočno melodijo« in »Himno«. Pri »Mojih barkah« se pa moram ustaviti. To je ena najkrasnejših Zupančičevih pesmij in eno najlepših slevenskih del sploh. Kdor pravi, da v »Čaši opojnosti« ni globokih idej, naj vsaj to pesem še enkrat prečita, pa naj beroč tudi kaj misli. Človek komaj veruje, da je mogoče tako tehtno filozofijo pesniku obdelovati. A Zupančič naredi iz tega sujeta umotvor, kateremu je res mesto v svetovni književnosti.

Moje barke so razpele jadra,
zapustile varne so pristane,
moje barke plavajo v brezbriznost....

Duševni pogum, izražen v teh vrsticah, mora imponirati. Seveda ne bo manjkalo previdnih glav, ki bodo zaklicale poetu, da je norost, zapuščati luko, pa izročati ladijo valovom in viharjem. Toda

pesnik ne sluša takih ukorov. Njemu to ni norost. Njegove barke niso zgrajene za parado v pristanu; one imaje svoje cilje.

Ah, vi cilji, moji zlati cilji,
kak bliščite v daljni se samoti!;

Ibsen, pa vendar ne Ibsen. V daljni samoti! A ta samota ni pošastna, tam se ne love veše, tam se bliščijo zlati cilji in le po megli tavajoče duše so jih zaslutile v hipih svetih, ko skrivnosti večne v bajnem svitu se odpró očesu

Kar je tu mističnega, ni plašno, ni strašno, to so res zlati cilji, ki bliščijo v daljni se krasoti

Seguidille so mali biseri, a ne male vrednosti. Najlepša med vsemi je menda ona :

Iz vseh grobov ta večnost,
iz vse trohnobe
dehti mi v dušo sanje
sladko opojne.
O glej, z rokami
odprtimi široko
me vabi... vabi...

»Bolne rože«. Nov oddelek, nove krasote. V tej »Čaši opojnosti« je to velikega pomena, da ne nahajamo repetacij. Na vsaki strani najdemo kaj novega.

»Nad mojim Žitjem«, bila si mi posoda! in »Pa da ti gladim« so organična celota z originalno idejo. Krasen utrinek je »Slušaj pesem, draga moja«, globoko čuvstvo veje skozi »Mojo ljubav«.

V »Jutru« sta največje poetične vrednosti »Mak« in »Gini«. Pa če bi hotel povedati, katere so v tem delu lepe, bi moral zopet vse naštet. Saj je še »V saneh« tako krasen začetek, da se bravec čuti sam otroka in na svojem stolu v dolgočasni pisarni poskakuje, kakor bi sedel res v saneh in slušal žvenketanje kraguljčkov »Cin, cin, cin« in poslušal pravljice in pripovedoval, da sv. Miklavž prinese mandolatov, in resno zadovoljno potrdil »Mm!« »Mak« je zopet filozofična pesem, ki krije v dražestni, ljubki obliki prav znamenito jedro. Pa »Gini!« Ti poredni verzi, kako mičejo in vabijo človeka, da bi poiskal to malo Gini, pa ji pogledal v oči, je li res tam žarek skrila, ki ga je solncu ukrala! Poet zavistnež nam nič ne pove, nego da je to »naša Gini, mala Gini«. A vendar nam je s pestrimi barvami vse naslikal, česar nam ni hotel z besedami povedati. In to je morda še lepše

Po morju plava barčica srebrna. Vraga! Kaj vam silijo solze v oči? Saj ne obseza pesen ene besede bolesti, žalovanja. Kaj vam

je tako težko pri srcu? Fantje, ki se peljejo v Ameriko pojo, pojo pesem prelepo! Dá, dá. Srce se nam krči in obraz se nam kremži in najraje bi jokali, če nas nebi bilo sram:

»Trije fantje, trije fantje mladi
nimamo domovja,
ne družine. . . . pa domovje naše
zdaj bo onkraj morja . . .

Bo li res? So li tam res zlata polja, pa za polji šumeči lesovi? Pa če bo: ali je to res domovje? Oh, nič vas ne bodi sram, le jokajte!

Če povem zdaj, da so tudi romance krasne, se častiti bravec menda ne bo več čudil. Danes je že tako, da moram hvaliti. Tega je kriv gospod Zupančič. Zakaj ima tako krasen talent, zakaj tako čuteče srce.

Pa katero romanco naj prav za prav omenim? Ali naj pripovedujem, kako se zna pesnik v »Svidenju« skozi solzè smejati:

Srečni vi ljudje.
veselite se!
Kaj vam tuja bol?
zavrtite se!

Naj li analiziram »Kmečko balado« z onim divnim, uprav Heineovskim kontrastom, izraženem v sliki veselega fantiča, ki gre na semenj kupovat svoji ljubici prstan zlat in srce sladko in v onem mojstersko izvedenem kratkem koncu:

Zvonovi ne pojò,
pogrebcev par.... in tiho ga
tja v kot nesò....

prikazujočem tako markantno, tako plastično zadnje dejanje tragedije?

Ali satiro o bedastem carju?

Ali pretresljivo romanco o »Starem kišu«, prevarjenem, zblaznelem in v svoji blaznosti tako tragično srečnem?

Ali naj modrujem o globokem pomenu »Večnega življenja«?

Nu, ustaviti hočem svoje pero. Le na kratko: po vsebini so Zupančičeve pesmi vzorne in v tem oziru je le ena sodba dopustna: visok um, gorko, globoko čuteče srce. To sta pa glavna elementa, sestavljajoča pravega pesnika. Temu se pridružuje čist, sladek jezik, gladka zvonka dikcija, neprisiljena, vedno lepa, harmonična oblika, ki sicer ne odgovarja vedno pravilom različnih »poetik«, a odgovarja lepoti, muzikalnosti in pesniškemu čuvstvu.

Mar niso to prekrasne oblike :

»Kapitan je barko vodil
sredi sivega morja,
kapitana za nos vodila,
kapitana za nos vodila
mlada njegova gospa
kraj morja.

Ali pa :

Ta gizdava devojka Julijana!
Nocoj, nocoj me poslušaj,
nocoj govori moja duša
s teboj

Škandirajte, da vam prsti pokajo, prebirajte naše verzifikatorične paragrafe, da vam zaplešejo pred očmi, kar je lepo, je vendar lepo. In lepe so Zupančičeve pesmi. To je glavno. Seveda, čitati jih treba, in sicer po večkrat. Ako jih trikrat preberete, najdete četrtič novih krasot v njih. Zato moram narediti piko, drugače ne pridem do konca.

E. K.

Ant. Knezova knjižnica. Izdala Slovenska Matica V. zvezek.

V tem zvezku je osem slik in povesti, katere je spisal F. K. s. Meško, zatem je knjižnozgodovinska črtica Strelov «Popotnik», katero je spisal Fr. Levec. «Anton Medved» je spisal pesmi: «Vzori» in «Na deželi» in naposled je spisal Fr. Levec: «Ob sloletnici Janeza Vesela Koseskega».

Ko je l. 1896. jela izhajati v «Ljub. Zvonu» povest «Hrast», katero je pisal Aleksander Orel, (Fr. Ks. Meško), divila sem se nemalo krasnemu opisovanju narave. Dejala sem: to opisovanje narave je vredno kakega Turgenjeva. Isti fini opazovatelj in nedosežni opisovatelj narave ostal je Fr. Meško v vseh svojih spisih, kateri so sledili «Hrastu» in ta osobita njegova vrlina kaže se tudi v slikah, katere je spisal Meško za Knezovo knjižnico.

Poleg te svoje lastnosti, da opisuje vsak pojav v naravi tako, kakor nihče v nas Slovencih, pozna Meško tudi notranjost človeško, dušne boje, veselje in sploh vsa čustva, kakor malokateri.

Kako nepopisno resnična so čustva n. pr. v drugi sliki v Bolniku! Ne, kaj takega, tako naravnega more spisati le oni, ki pozna človeško srce skozi in skozi. Radi te vrline je študija «Bolnik» poleg slike «Berač» najboljša, najbolj umetniška. Mi vidimo, mi poznamo Štefuca — berača, mi vidimo metež in malodane čutimo velike sneženke na svojem obrazu in na svojih rokah. Tu ni govora o »gustibus«, kdor ima le količkaj ukusa za leposlovstvo, ta mora priznati, da sta te dve sliki v vsej zbirki najlepši in najboljši.

Glede sujetov in glede zapletanja v svojih slikah pa Meško ni tako srečen. Tako je dokaj neverjetnega v prvi povesti «drama v vasi» — nagla Janezova izpremema, Mehova muzanja radi Janeza, ko vendar ni nameraval družega nego zvabiti ga v gostilno. Janezova izpremema bi bila le tedaj opravičena, ko bi ga Pepa premamila, da bi imel ž njo ljubezenske spletke.

Ljubeznivo pisana je slika «Sestanek», dasi nekoliko prisiljena.

Vsi dosedanji kritiki Meškovih slik so pisali, da je povestica «Zaradi mačke» neverjetna. Da bi kdo ubil človeka radi mačke! tako so vsklikali. Meni se pa vsa povest zdi jako dobro motivirana, če tudi je ljubezen do mačke morda malce pretirana. Ali ne pravi Meško v vsej sliki o strašnem mlinarjevem temperamentu, o njegovi nagli jezi, o mlinarju — sangviniku? Mlinar v trenutku svojega zločina menda na mačko niti mislil ni, on je le čutil, da ga je oni razžalil, da mu je storil krivico, kri je zavrela v njem, njegova navadna jeza ga je premagala in takov človek, s takovim temperamentom ubil bi lahko svojega bližnjika radi — nič, radi . . . no, sploh radi svojega nesrečnega temperamenta.

«Bajka o kreposti» ima jako obrabljen sujet: Odvetnik, pisar, pisarjeva lepa hči. . .

Tudi «V salonu gospe Sokolove» nam ni nič novega a v «Sra-koperjevi hruški» nam je Meško zopet napisal toliko notranjih čustev, toliko notranjih, v drugem slučaju, verjetnih bojov, ki so pa tu radi hruške popolnem neverjetni.

Nadejamo se, da dobimo še mnogo lepega iz spretnega Meškovega peresa, a ker je pokazal, da ume popisovati prirodo tako kakor noben drugi, da ume človeško srce in pozna človeško notranjost, kakor bi jo bil preštudiral z Röntginovimi žarki, dal bi nam naš Meško prav v teh opisovanjih lahko še mnogo takih slik, v katerih je on specialist.

Za Meškovimi slikami je Levčeva knjižnozgodovinska črtica Strelov «Popotnik», katera dasi ni sama na sebi nič posebno zanimivega, zanimiva je vendar le zato, ker ume Levec pripovedovati zanimivo tudi o najneznatnejši stvari. Baš tako se mora reči o spisu «Ob stoletnici Janeza Vesela Koseskoga» o ktereга vrlinah in zaslugah sem popolnoma uverjena tako, kakor sem uverjena, da Koseski ni bil nikoli poet.

Med tema dvema Levčevima spisoma so pesmi Antona Medveda. «Vzori» in pa «Na deželi». Pod poslednjim naslovom je pet jako ljubkih in duhovitih pesmi. Ker si ne domišljam in si nočem domišljevat, da znam prav ceniti pesniške proizvode, nočem niti

govoriti o vrednosti teh pesmi. Svoje subjektivno menenje pa lahko povem, da so mi namreč te pesmi všeč, dasi niso v modernem, dekadentskem slogu in dasi ne zakrivajo pod kopo lepodonečih, nakopičenih besed nobene misli, za katero bi bil naš navadni človeški razum preslab, da bi jo umel. Medved ni postavil celo vrsto pik in pomisljajev, klicajev in vprašajev, nastavil nam ni uganjk, silil ni samega sebe in zato ne sili tudi nas, povedal je v gladki lepi, pesniški obliki, kar mu je narekoval tedaj — pesniški naval.

Marica.

Slovenski pravopis. Sestavil Fr. Levčec, c. kr. profesor in okrajni šolski nadzornik v Ljubljani. Cena vezani knjigi 1 krona, nevezani 90 vinarjev. Na Dunaju. V cesarski kraljevi zalogi šolskih knjig 1899.

Poleg pravopisnih pravil obsega Levčeva knjiga tudi slovar zlastih onih besed, ki so v ortografskem obziru dvomne.

Vsem našim sotrudnikom in sotrudnicam priporočamo ta »Pravopis« prav toplo, da ga v dvomnih besedah pogledajo in prašajo za svet, da bomo Slovenci v pisavi vendar enkrat edini.

Kranjsko v slikah in opisih, spominski album, cena 90 kr., po pošti 1 gl. Izšla je tudi nemška izdaja v enaki obliki in po isti ceni.

Ta krasni album, katerega je izdal Julij Laurenčič, založil jako podvzetni založnik Schwentner v Ljubljani, ima 13 slik in 12 opisov.

Od mesta Ljubljane in okolice je 15 raznih slik najznamenitejših gradov, poslopij in krajev; potem je Bled in blejsko jezero, vrh Triglava in jedna vila; zatem je Kamnik z vodnim zdraviščem, Postojnska jama, Radovljica, Slap Savice, Bohinj, Pot v Srednjo vas, Soteska pri Koroški Beli, Debela Peč, Belopeško jezero in Kranj, Pogozdovanje Krasa pri Št. Petru na Krasu, Senožeški grad, Prem, Novomesto in Kočevje. Radi svojih krasnih slik bode album primeren v vsakem salonu.

Razno.

Astronomka, ki si je bila pridobila zbog svojega redkega navdušenja in svojega vspešnega delovanja povsod največje spoštovanje — miss Elizabeta Brown je umrla te dni v Londonu. Ona je bila mej ustanoviteljica »Britishch Astronomical Association«, ter bila včasih tudi podpredsednica tega društva in ravnateljica oddelka za opazovanje solnca. Po njeni nadarjenosti in po brezpogojno zanesljivi

natanjčnosti, vsled koje so njene risbe solčnih peg jako dragocen znanstven material, jo smemo smatrati za uprav poklicano k opazovanju solnca. Sedem let je stala na tem mestu ter je priobčila vsako leto obširno poročilo o prikaznih na solčni površini. Akoravno ji je prepovedalo njeno nežno zdravje opazovanje po noči, je vendar tudi napisala marsikatero velevažno poročilo o luni, o barvnih zvezdah nepremičnicah in o premenljivih zvezdah. Trikrat je potovala daleč, da je mogla opazovati popolni solčni mrk. 1887. je potovala v spremstvu jedne same dame daleč na Rusko, da je opazovala ne daleč od Moskve mrk, ki pa radi oblačnega obnebja ni bil viden. Tedaj je bil ves trud zaman. Toda to je ni oplasil.

Dve leti pozneje je šla na otok Trinidad v zapadni Indiji in sicer z dobrim vspehom. 1896. je šla z angleško ekspedicijo na Vadšo v Lapplandu, kjer je pa mogla solčni mrk zopet le nepopolno opazovati. V zadnjem času je tudi govorila, da gre drugo leto v Španijo ali v Algier, da vidi v četrtič to čudovitno podnebno prikazen. O prvih dveh ekspedicijah je obelodanila sè svojo sestro prav vzorne spise.

Doma.

Kako se odpravijo saje in dim. Olupi nekoliko surovega krompirja in deni nekaj pesti olupkov na goreče oglje ter zapri vrata v peči. Ponovi to čez četrto ure. Kmalu izgine ves dim in ogenj gori živo, kajti sopara iz krompirjevih olupkov topi saje. Nekaj saj pade kot tekočina iz cevi v ogenj, nekaj jih spusti z dimom iz dimnika. (To sredstvo se je poskušalo vso zimo pri velikih železnatih in ilnatih pečeh). (Fürs Haus).

Listnica uredništva.

D. L. v Pragi. Vaš spis je jako zanimiv in dasi je tu pa tam nekako kočljiv, priobčim ga vendar. Hvala lepa!

Jelisa. Nerabno.

Feodora. Pošljite, hvala in pozdrav!

Iz pesnikove listnice.

Vekoslav, I. Z. Devoljub, M. Č., Charles, Olga, Planinska, Mrhar, Korinski — negodno.

Mokriška. „Domotožje“. Hu, kako prozaiški zvršetek. „Še letos tudi“ — nič novega. „Zvečer“ — dobra. „Pod smreko“ nerabna. „Raz okno“ — dobra, le ta presneta mokriška lokalnost!

Tehomil. „Pismo“ in „Slovo“ — dobri.

Argo vseskozi precej obeta. Mlad mora še biti; pesni imajo premalo tehtnih point. —